

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

obor etnologie

Autoreferát
disertační práce
(Teze)

Julija Tormyševa

Aplikace z korálek na lidovém textilu
(Beadwork applications on traditional textiles)

Vedoucí práce Doc. PhDr. Irena Štěpánová, CSc.

2018

Tématem předkládané práce je korálková aplikace na lidovém oděvu v českých zemích. Jde o fenomén, který v průběhu vývoje nabyl množství forem, vyskytuje se v různých regionech, na různých oděvních součástkách a v různém technickém, barevném i kompozičním provedení.

Během 19. století se aplikace rokajem a skleněnými perličkami rozšířila v krojích mnohých oblastí Čech a Moravy a vytvořila, jak předpokládáme, opravdový kulturní fenomén. Můžeme rovněž predikovat, že významnou roli v procesu šíření korálkových ozdob ve vrstvách venkovského obyvatelstva měl jak vývoj sklářských technologií v severních Čechách, což způsobilo zlevnění materiálu, tak i sociální procesy, probíhající ve druhé polovině 19. století na venkově.

Cílem disertační práce je zjištění významu korálkové aplikace na lidových textiliích vybraných regionů Čech a Moravy, a její role v kroji v poslední fázi jeho existence jako součásti tradiční lidové kultury.

Disertační práce je zaměřena na výzkum problematiky, chronologického vývoje korálkové aplikace na lidovém textilu, určení času, kdy se korálky stávají relativně běžným typem výzdoby regionálních krojů, a možné pohyblivosti těchto časových hranic. Důležitou otázkou, zahrnutou do výzkumu, je také souvislost rozšíření korálek v lidových vrstvách s rozvojem výrobních technologií ve sklářských centrech v českých zemích a Evropě. Centrálním předmětem výzkumu je specifika vývoje korálkové aplikace v Čechách a na Moravě, její podmínky, regionální zvláštnosti a charakter. Jednou z otázek výzkumu v tomto kontextu je funkce městské mody a svérázového revitalizačního hnutí v šíření skleněných korálek a jejich vliv na specifiku regionálního korálkového dekoru. Do výzkumu je rovněž zahrnuta problematika funkce korálek v komplexu lidového oděvu a variabilitnost jejich vnímání samotnými uživateli krojů v (zanikající) lidové kultuře. Důležitá je v této souvislosti především otázka, zda byly skleněné korálky chápány především jako výzdobný prvek nebo plnily více funkcí, jako třeba sociální, magickou, praktickou apod., a došlo-li během vývoje korálkové aplikace v kroji k transformaci a změně jejich funkcí.

Metodologie. Práce je napsána v intencích historické etnologie a řídí se metodologií historických věd. Pramenná základna, která je k dispozici, má klasickou strukturu. Vedle interdisciplinární literatury je čerpáno z bohatých muzejních fondů, z nichž některé překračují hranice českých zemí a budou využity jako srovnávací materiál. Zároveň je zde i písemná dokumentace ve formě katalogizačních zápisů. Další dimenzi představuje ikonografický materiál. V této práci je čerpáno především z už publikovaných ikonografických dokumentů. Kritika pramenů se logicky bude týkat všech zmíněných zdrojů.

Terminologie a pojmy. Pod pojmem *korálek* se v odborné literatuře rozumí velká a různorodá skupina artefaktů. Sám termín *korálek* má více významů. Původně označoval pouze přírodní mořský korál, ale v běžném užívání značí i korálky z řady jiných materiálů organických, minerálních i ze skla. V plurálu pak *korálky* nebo *korále* mají význam náhrdelníku.

Pro *skleněné korálky*, které jsou předmětem disertační práce, v odborné literatuře neexistuje zvláštní jednoslovný termín, snad jen *perle*, což je výraz, který při skloňování pozbývá svou specifičnost (perla, bez perly, s perlou, ... Perle, bez perle, s perlou, ...). Avšak *perla* je mořská perla, *perle* je skleněný korálek.

V odborné literatuře se pojem *korálek* používá jako synonymum termínu *perlička*. Skleněné perličky/korálky s otvorem jsou určeny pro navléknutí na nit, lanko, kovový drát apod. Tato terminologie a pojetí *perličky* a *korálku* jako synonym je užívána i v této disertaci.

Na rozdíl od termínů “*perle/perlička*” a “*korálek*”, které vždy potřebují kontextuální upřesnění, o jaký materiál jde, pojem *rokaj* bude vždy používán výhradně jako označení *skleněných perliček* nejmenší velikosti.

Práce se skládá z Úvodu, třech kapitol, Závěru, seznamu použité literatury, seznamu písemných pramenů a obrazových příloh. V *Úvodu* je charakterizováno téma a jsou vymezené cíle práce, metodologie výzkumu a zásadní terminologické pojmy.

První kapitola **I. Literatura a prameny** obsahuje dvě podkapitoly. V první podkapitole *I. 1. Současný stav problematiky* je shrnut současný stav výzkumu koráلكové aplikace jako součásti lidového oděvu, přehled odborné literatury v kontextu tématu disertační práce a provedena analýza zásadních odborných studií. V druhé podkapitole *I. 2. Materiální doklady* je podán stručný přehled muzeí a sbírkových fondů, ve kterých probíhal výzkum.

Koráلكová výzdoba lidového textilu byla v českých a slovenských odborných studiích během dlouhých let tématem opomíjeným. Od vzniku prvních vědeckých publikací na konci 19. století byly korálky v lidovém oděvu charakterizovány jako typická součást dekoru, a to jak ve výšivce, tak i špercích a jiných ozdobách, avšak, nehledě na “typičnost”, kterou odborníci i popularizátoři koráلكům přiznávají, věnovalo se jim jen minimum pozornosti. V odborné literatuře, věnované lidovému oděvu a šperkům je to marginálie.

Ocenění a význam, připisovaný koráلكové aplikaci v krojích, má v pracích některých badatelů diskutabilní charakter. Při mírném zjednodušení vidíme dva protikladné názory na to, je-li přítomnost koráلكů na krojových součástkách dekadentním jevem nebo novým vlivem, který přispěje k rozvoji kroje nebo alespoň prodlouží jeho životnost. Je však možné

konstatovat, že nedošlo k odborným diskusím na toto téma a většina autorů stále považuje tento typ výzdoby oděvu za marginálii, které není třeba věnovat zvláštní pozornost.

Koráلكové výzdobě, její specifice, funkci a symbolice v lidové hmotné kultuře se dodnes nedostalo významnější pozornosti odborníků. Avšak, jak ukazují artefakty uložené v kolekcích evropských muzeí, tradice koráلكové výzdoby v krojích různých etnografických regionů je bohatá a rozmanitá a zaslouží si další zkoumání.

Druhá kapitola **II. Skleněné koráلكy jako dobový artefakt** je věnovaná historii vzniku a vývoje skleněných koráلكů v českých zemích od rané doby bronzové, kdy jsou doloženy první koráلكy z *protoskleněné* hmoty, do meziválečného období, kterým je práce časově ohraničena.

Skleněné koráلكy v českých zemích nejsou jevem novodobým. Ačkoliv jejich domácí výroba v dobách předhistorických a období raného středověku zůstává na úrovni hypotézy, můžeme mluvit o tradicích, sahajících do 13. století, kdy byla pravděpodobně založena výroba umělých perliček ze skla pro růžence.

Několik století české sklářství navazovalo na tradici benátského skla, ale zdokonalení technologií za nových sociálně-ekonomických podmínek umožnilo sklářům v Čechách již v 16. – 17. století vyrábět kvalitní produkci, vysoko oceňovanou v Evropě. Všechny popsané procesy zformovaly půdu i pro rozvoj specifické oblasti sklářství, orientované výhradně na výrobu koráلكů. Nové chemické složení českého skla umožnilo mistrům vyrábět specifický broušený rokaj, původně produkovaný v Benátkách, a dokonce objevit i nové technologie úpravy perliček. Všechny tyto faktory přispěly k tomu, že česká produkce ve druhé polovině 19. století měla faktický monopol na trhu skleněných koráلكů a toto postavení si udržela nejméně celé století.

Třetí kapitola **III. Aplikace z koráلكů na textíliích** je rozdělena do čtyř podkapitol. První **III. 1. Koráلكová aplikace v dekorativním a funkčním systému kroje** obsahuje dva oddíly a je věnovaná specifice koráلكové výzdoby v chodských a moravských krojích.

Tam, kde lidový kroj překročil hranici 19. a 20. století a udržel se do meziválečného období, koráلكy se organicky zapojily do komplexu lidového oděvu a jeho výzdoby. V oblastech, kde do této doby lidový kroj již úplně zanikl nebo se zachovaly jen jeho zbytky, můžeme o koráلكách mluvit už pouze v kontextu městské módy a revitalizačních tendencí.

Přestože na Moravě existovalo mnohem větší bohatství krojových typů a forem, než byly oděvy zkoumaných regionů, koráلكová aplikace se, jak se zdá, v jiných oblastech neujala nebo nebyla natolik výrazná, aby bylo možné formulovat relevantní závěry a generalizovat

vývojové tendence. Jednou z hlavních příčin této situace je nepochybně dřívější odkládání kroje a nahrazování městským oděvem.

Ve druhé podkapitole *III. 2. Blatské textile jako korálkový unikát* je zkoumána korálková aplikace na blatských plenách a zástěrách, na kterých se vyvinul výjimečný a ve svém druhu jedinečný korálkový dekor. Na Blatech se kolem poloviny 19. století vytvořily ideální ekonomické a kulturní podmínky pro formování nového typu dekoru, kterým byla výšivka drobným rokajem. Bohatství místního venkovského obyvatelstva, zbaveného poddanství a založené na rozvoji zemědělství v úrodném kraji, konzervativnost tradic spojená s tvůrčí invencí a paralelně se vyvíjející výroba skleněných korálků, které byly lidovým vrstvám finančně dostupné, připravily půdu pro rozvoj svébytné korálkové aplikace, která zde prodělala zajímavý vývoj. Relativně drahý a kvalitní drobný rokaj začal ve výzdobě textilií získávat stále dominantnější místo a začal výšivku, pracovanou obvyklými barevnými bavlnkami nebo hedvábím, potlačovat, a nakonec ji zcela vytěsnil.

Tento proces lze rozdělit na několik fází, ve kterých výšivka propojená s aplikací prodělala určité změny. Tyto proměny se týkaly spíše používaných materiálů a barevnosti než motiviky a kompozice vzorů. V průběhu druhé poloviny 19. století se vyvinulo několik ustálených typů ornamentiky, které reprezentují specifiku blatské výšivky až do jejího zániku v prvních desetiletích 20. století. Poslední vývojová fáze korálkových aplikací na přelomu 19. a 20. století byla natolik životná, že dokázala prodloužit užívání lidového oděvu alespoň v úpravě hlavy starších žen nejméně o jednu generaci.

Třetí podkapitola *III. 3. Skleněné korálky ve sváteční úpravě hlavy* se věnuje skleněným korálkům v kontextu funkce a symboliky svátečních a rituálních, především svatebních pokrývek hlavy ženských a mužských. V poslední podkapitole *III. 4. Korálky v dětském kroji* je naznačena specifika skleněných *červených* korálků na dětských čepičkách jako ochranně-magického prvku a zároveň naznačen vývoj funkce korálkové výzdoby od magické k výhradně estetické.

Skleněné korálky byly běžnou výzdobou svátečních a obřadních, především svatebních pokrývek hlavy v Čechách a na Moravě od druhé poloviny 19. století až do zániku krojů jako součástí tradiční lidové kultury. Z ikonografických dokladů a popisů můžeme s opatrnou skepsí usuzovat na to, že skleněné korálky na korunách nevěst a družiček se objevovaly již v první polovině 19. století. Zároveň můžeme hypoteticky předpokládat, že jde o navázání na starší tradici, nejméně od 18. století.

Spolu se změnou funkcí krojů na přelomu 19. a 20. století, se funkce korálkové výzdoby také mění. Začíná převažovat estetická, dekorativní a pravděpodobně i prestižní role

na úkor starších funkcí, jako je rituálně-magická, věková, sociální, genderová atd. Tyto “původní” funkce jsou oslabovány nebo vůbec zanikají. Jistou výjimkou v tomto smyslu zůstávají dětské čepičky, v nichž magická role korálků, především červených, jako apotropaionu, prokazuje největší životnost.

Závěr shrnuje dosažené výsledky výzkumu a návrhy postupů a směrů dalšího bádání. Nehledě na vysoký zájem kulturní a vědecké veřejnosti o lidovou kulturu a kroj, který trvá nejméně od konce 19. století, zůstává korálková aplikace na lidovém textilu, i když jako svébytný fenomén do lidové tvorby neodmyslitelně patří, dodnes tématem opomíjeným. Zmínky o skleněných korálcích – perličkách sice nacházíme v pracích odborníků i laických zájemců, ale ani v současnosti v české odborné literatuře neexistují studie, ve kterých by byla korálková aplikace předmětem hlubšího všestranného a soustavného výzkumu.

Rychlé rozšíření skleněných korálků mezi všemi společenskými vrstvami včetně vrstev lidových je těsně spjato jednak s rozvojem sklářských dílen v Jizerských horách (okolí Jablonce nad Nisou) v druhé polovině 19. století, jednak s obecnými módními trendy, které v této době korálky hojně využívají.

Výroba skleněných korálků a rokaje v druhé polovině 19. století díky zdokonalení technologie výrazně vzrostla, zlevnila a začala rychle nasycovat vnitřní trh. Rostoucí kontakty venkova s městem podporovaly proces pronikání relativně nového materiálu na venkov a jeho rychlou adaptaci v lidové kultuře.

Korálky byly relativně novým, průmyslově vyráběným materiálem, přicházejícím z městského prostředí, ale vyhovujícím místnímu vkusu a estetickým normám. Jejich zapojení do komplexů kroje dokonce v některých oblastech uvolnilo další tvůrčí potenciál, takže se vyvinuly svébytné formy dekorace, odlišné v každém ze zkoumaných regionů.

Bohužel vzácnost, prakticky neexistence, artefaktů starších než z druhé poloviny 19. století a rarita ikonografických dokladů a popisů nedávají možnost určit přesný čas, kdy se skleněné korálky poprvé objevují v dekoru lidových textilií. Za období, kdy se skleněné korálky a rokaj stávají běžnou výzdobou kroje ve většině regionů, můžeme považovat 60. leta 19. století.

Porovnáme-li základní charakteristiky korálkové aplikace na krojích vybraných oblastí Čech a Moravy, uvidíme, že od doby svého aktivního zapojení do kroje v 60. letech 19. století do prvních let 20. století korálkový dekor v různých regionech prošel v podstatě podobnou vývojovou cestou, i když formální stránka aplikací, kompozice, symbióza s výšivkou a celkovým vyzněním kroje jako oděvního celku, zachovává specifické regionální charakteristiky.

Avšak na přelomu století a v prvních desetiletích 20. století se role skleněných korálků změnila. V Čechách, na Blatech a Chodsku, dosáhla výzdoba skleněnými perličkami a rokajem vrcholu na konci 19. století a zároveň byla jevem, který provázel poslední stadium života krojů v těchto oblastech.

Jinou situaci vidíme na Moravě. I tady, podobně jako v Čechách, existovaly oblasti, kde kroj byl pohlcen městskou módou dříve, než se do něj korálky mohly zapojit, a i tady bylo několik regionů, kde byla naopak nová možnost efektní výzdoby svátečního a obřadního kroje přijata a dále rozvíjena. Samozřejmě i zde skleněný korálek signalizuje, že oděv, který zdobí, prochází závěrečnými fázemi života jako součást tradiční lidové kultury. V regionech, kde se doba nošení kroje prodloužila do meziválečného a výjimečně i poválečného období, se korálková aplikace nejenom udržela, ale spolu s krojem prošla řadou změn ve svých funkcích.

Mezi těmito dvěma základními tendencemi zůstávají regiony, ve kterých se korálková aplikace téměř neuplatnila, nehledě na trvající vitalitu kroje. Takovým příkladem je Valašsko, kde kroj byl na konci 19. století ještě živý a schopný vývoje, ale korálky jako výraznou výzdobnou složku svátečních a obřadních krojů nepřijal. Proč tomu tak je, je otázkou, na kterou zatím neznáme odpověď, a tak ji ponecháme otevřenou.

V tradiční lidové kultuře, a to jak v Čechách, tak i na Moravě, plnila korálková výzdoba několik zásadních funkcí, mezi kterými můžeme vyčlenit funkce „původní“, estetickou, praktickou, sociální, statusovou, genderovou, regionální a ochranně-magickou. A funkce „nové“, což pochopitelně souvisí s celkovým vnímáním lidové kultury a kroje jak v rurálním, tak v městském (intelektuálním) prostředí od poslední třetiny 19. století.

Funkce skleněných korálků byla těsně spjata s funkcí kroje, případně krojové součástky, na které byly umístěny. Ve svých „původních“ rolích byly korálky s krojovým komplexem v harmonii a korálkový dekor citlivě reagoval na změny role kroje jak po formální, tak i společenské stránce.

Kroj postupně s proměnami v tradiční společnosti ztrácí své původní autentické funkce a začínají dominovat především jeho reprezentativní, prestižní a nacionálně politické role. Korálky jako výzdobný, případně symbolický prvek, tento proces provázejí. Je pochopitelné, že jsou využívány v revitalizačních přístupech. V období 20. a 30. let 20. století kulminuje (některých vybraných moravských krojích) estetická funkce korálkové aplikace a skleněné korálky jsou chápány jako dekor, který zdůrazňuje „lidovost“ a regionální reprezentativnost kroje.

Vzniká paradoxní jev, který můžeme označit jako *fenomén korálkové aplikace v lidové kultuře*. Dekorativní materiál, který se objevuje v kroji v poslední fázi jeho života a v době

jeho zániku, který přichází z města a je průvodcem nových módních stylů (secese), se stává jedním ze symbolů lidové kultury a národní identity.

Domnívám se, že z převážné části se otázky a předpoklady formulované v Úvodu práce podařilo naplnit. Závažným nedostatkem je ovšem torzovitost a vzácnost materiálních a dalších pramenů pro stanovení chronologie raného vývoje koráلكové aplikace a přesnější doby jejího pronikání do lidového prostředí. Předpokládaná kontinuita koráلكového dekoru druhé poloviny 19. století s tradicí staršího období, sahající nejméně do 18. století, zůstává jenom hypotézou, logickou, ale těžko dokazatelnou.

Při analýze pozdního období v regionální specifikce se objevila zajímavá fakta, především zvláštní situace v poslední fázi valašského kroje, která ukazuje, že vývoj skleněné aplikace na lidovém textilu může probíhat paralelně více způsoby. V některých regionech s relativně vitální lidovou kulturou může být tento způsob výzdoby téměř ignorován.

Ne zcela uspokojivě byly prokázány principy a mechanismy, které podmínily zapojení koráلكů do kroje různých regionů Čech a Moravy. Zdá se samozřejmé a “přirozené”, že složité, majestátně působící koráلكové kompozice, se objevují v bohatých zemědělských oblastech, dobře ekonomicky prospívajících, jako Blata a Haná. Avšak i mnohem chudší Chodsko, na rozdíl od Valašska, dokázalo vytvořit výrazné a svébytné typy koráلكového dekoru. I tento fenomén by si zasloužil další pozornost.

Předkládaná práce zatím pouze konstatuje základní fakta s vědomím, že tu existují perspektivní možnosti dalšího výzkumu. Totéž platí o podrobnějších analýzách svérázového a revitalizačního hnutí v souvislosti s koráلكovou aplikací. To vše jsou otázky, problémy a výzvy, které tento text, který jsem se snažila pojmout jako první větší práci na dané téma, otevírá, ale zatím je nedokáže komplexně vyřešit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BEČÁK, J. R.: *Lidové umění na Háně. Lidová kultura hmotná*. Velký Týnec u Olomouce 1941.

BERANOVÁ, M., LUTOVSKÝ, M.: *Slované v Čechách. Archeologie 6. – 12. století*. Praha 2009.

BÍLKOVÁ, M. *Chodsko. Vzory výšivek bílých a pestrých*. Mrákov, č. 3. Z archivu muzea Chodska v Domažlicích.

BOGATYREV, P.: *Funkcie kroja na Moravskom Slovensku*. Martin 1937.

- BROUČEK, S., PARGAČ, J., SOCHOROVÁ, L., ŠTĚPÁNOVÁ, I.: *Mýtus českého národa, aneb Národopisná výstava československá*. Praha 1996.
- ČERNÁ E., HEJDOVÁ D., KAVKA F.: *Středověké sklo v zemích koruny české*. Most, 1994.
- EISNER, J.: Počátky českého šperku. *Památky archeologické*. Č. 2, roč. XLVI, 1955. S. 215 – 226.
- ERBEN, K. J.: *Vodník*. Stará říše na Moravě 1930.
- ERBEN, K. J.: *Popis krojů lidu selského, tak nazvaných Chodů neb Buláků z okolí města Domažlic c Čechách*. Květy – Česká včela. 1867, roč. 2. S. 168, 171-179
- FILIPOVÁ D.: *O sklářské cti aneb jak se mačkají korálky*. Krkonoše. Jizerské hory: měsíčník o přírodě a lidech. 2005, č. 2. S. 31.
- ФЕДОРЧУК, О.: *Українськи народні прикраси з бісеру*. Львів 2007.
- FRYŠOVÁ, E.: *Jihočeská Blata*. Praha 1913.
- FRYŠOVÁ, E.: *Ornament jihočeský*. Uměl. chromolitogr. Ústav J. L. Bayera v Kolíně 1902.
- GAZDÍKOVÁ, A.: *Ženské čepce v lidovém odevě. Klasifikácia na základe zbierok múzeí na Slovensku*. Martin 1991. S. 7.
- GENNEP, A.: *Přechodové rituály*. Praha 2006. S. 131 – 132.
- HANUS, R.: *Český granát. Historie, geologie, gemologie a šperkařství*. Praha, 2013.
- HAVELKOVÁ, V.: *Některé šperky naše lidové*. Národopisný sborník československý, 1900, č. 6. S. 38 – 49.
- HOBLOVÁ, B.: *O úpravě hlavy ženské na Mladoboleslavsku*. Český lid, 1897, r. VI. S. 58 – 68.
- HRUŠKA, J. F.: *“Křtiny dou!” Obrázek zvykoslovný z Chodska*. Český lid. 1896, roč. 5. S. 237 – 242.
- HRUŠKA, J. F.: *O chodském kroji*. Plzeňsko. 1920, roč. 2. S. 9 – 24.
- HRUŠKOVÁ, H.: *Krojová kultura Dolního Chodska ve svědectví pamětníků*, DVD, 2010-2014.
- CHOTEK, K.: *Lidová kultura a kroje v Československu*. Praha 1937.
- CHOTEK, K.: *Lidová kultura a kroje v Československu*. Praha 1937.
- JEHLIČKOVÁ, A.: *Výstavka jihočeských krojů a výšivek*. Národopisný věstník československý, 1908, č. III. S. 182 – 186.
- JINDŘICH, J.: *Chodsko*. Praha 1956.
- JIRÁŇ, L., VENCLOVÁ, N.: *Archeologie Pravěkých Čech. Doba bronzová 5*. Praha 2008.
- JOHNOVÁ, H.: *Lidové šperky československé*. Věci a lidé, časopis ÚLUV, 5, 1953 – 1954, s. 323.

- JOHNOVÁ, H.: *Lidové šperky na Slovensku*. Bratislava 1972.
- JOHNOVÁ, H.: *Šperk*. Bratislava 1986.
- KABELÍK, J.: *Národopisná mapa Hané z počátku století 19*. Český lid 16, 1907. S. 257 – 269.
- KABELÍK, J.: *Další zprávy Jos. Heřmana Agapita Gallaše o moravských Valaších a Hanácích*. Český lid 17, 1908. S. 1 – 7.
- KADLEC, K.: *Jos. Herm. Gallaše ztracený spis o Valaších v kraji Přerovském*. Český lid 15, 1906. S. 161 – 178.
- KALOUSOVÁ, L.: *Chodský kroj na prahu 21. století*. Plzeň 2011.
- KAZIMOUR, J.: *Lidové kroje československé: popis, vyobrazení, střihy a výkresy 33 českých, moravských, slezských krojů národních*. Praha 1920.
- KLVAŇA, J.: *Drobnosti o lidovém kroji na Moravě*. Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 10, 1893. S. 109 – 110.
- KLVAŇA, J.: *Důležité vyobrazení krojů moravských z r. 1837*. Národopisný věstník československý 5, 1910. S. 153 – 164.
- KLVAŇA, J.: *Kroje lidu moravského*. Výňatek ze spisu “Moravská čítanka”. Telč na Moravě 1907. S. 3.
- KLVAŇA, J.: *Kroje lidu moravského*. Výňatek ze spisu “Moravská čítanka”. Telče na Moravě 1907. S. 3.
- KLVAŇA, J.: *Kroje*. Národopisná výstava Československá, 1895. S. 151 – 192.
- KLVAŇA, J.: *Kroje*. Národopisná výstava československá, 1895. S. 151 – 192.
- KLVAŇA, J.: *Mánesovy česko-slovenské studie etnografické*. Časopis moravského muzea zemského 11, 1911. S. 213 – 237.
- KLVAŇA, J.: *O lidových krojích na moravském Slovensku*. Český lid, 1893, r.. II. S. 18 – 28.
- KLVAŇA, J.: *Prof. Jos. Šímy studie krojové ze Slovácka mor. z r. 1885 – 1886*. Časopis moravského muzea zemského 14, 1914. S. 283 – 307.
- KLVAŇA, J.: *Z nových studií o kroji lidu moravského*. Český lid, 1899, č. VIII. S. 168 – 172.
- KLVAŇA, J.: *Studie typů a krojů na Slovensku moravském pro etnografické museum v Paříži*. Český lid, 1906, č. X. S. 239 – 242.
- KOŠTA, J., TOMKOVÁ, K.: *Olivovité korálky v raně středověkých Čechách a jejich postavení ve střeoevropském kontextu*. Památky archeologické CII, 2011. S. 307 – 354.
- KOULA, J.: *O krojích lidu slovenského*. Český lid, 1892. S. 21 – 26, 178 – 185.
- KRUMPHANZLOVÁ, Z.: *Skleněné perle doby hradištní v Čechách*. Památky archeologické, roč. LVI, 1963, č. 1. S. 161 – 188.

- KŘÍŽOVÁ A.: *Devocionálie jako předměty religiózní i dekorativní povahy. Ornament-Oděv-Šperk. Archaické projevy materiální kultury. Etnologické studie 5. Brno 2009. S. 170 – 186.*
- KŘÍŽOVÁ, A., ŠIMŠA, M.: *Lidový oděv na Moravě a v Slezsku I. Ikonografické prameny od roku 1850. Strážnice 2012.*
- KŘÍŽOVÁ, A.: *Dětský šperk jako apotropaion. Ikonografické prameny ke studiu tradiční kultury. Etnologické studie 11, 2011. S. 141 – 163.*
- KŘÍŽOVÁ, A.: *Lidový a zlidovělý šperk. Ikonografické prameny ke studiu tradiční kultury. Etnologické studie 11, 2011. S. 23 – 140.*
- KŘÍŽOVÁ, A.: *Šperk od antiky po současnost. Praha 2015.*
- KUMPEROVÁ, I.: *Chodské kroje. 2010.*
- KÜNDEL, J.: *Hanácký kraj v obrazových dokladech. Lidové umění na Háně. Lidová kultura hmotná. Velký Týnec v Olomouci 1941. S. 17 – 72.*
- KURCOVÁ, J. – NEJDL J.: *Tradiční oděv na Chodsku. Pozvánka do muzea chodských krojů. Rukopis. Z archivu muzea Chodska v Domažlicích.*
- KYBALOVÁ, L.: *Od empirie k druhému rokoku. Praha 2004.*
- LÁBEK, L.: *Lidové šperky západočeské, I. XIX. Ročenka národopisného muzea Plzeňska, 1937.*
- LANGHAMMEROVÁ, J.: *České lidové kroje. Praha 1994.*
- LANGHAMMEROVÁ, J.: *Jižní Čechy: kraj – lidé – tradice. Praha 2011.*
- LANGHAMMEROVÁ, J.: *Lidové kroje z České republiky. Praha 2001.*
- LANGHAMMEROVÁ, J.: *Současný lidový oděv na Chodsku a jeho vývoj ve 20. století. Sborník Národního muzea. Řada A-Historie, svazek XLIII, č. 1-2. Praha 1991.*
- LEGO, F.: *Ornamentika na blatském vyšívání lidovém. Český lid, 1899, č. VIII. S. 17.*
- LEGO, F.: *Kroj kozácký. Český lid, 1900, č. IX. S. 45 – 51.*
- ЛИТВИНЕЦ, Э. М.: *Забытое искусство (о бисере). Сделай сам 2, 1992. С. 7 – 16. I tohle bych vřadila mezi ostatní práce podle abecedy*
- ЛИТВИНЕЦЬ, Е. М.: *Чарівні візерунки. Київ 1986.*
- LUDVÍKOVÁ, M.: *Kroj brněnského venkova. Brno 1981.*
- LUDVÍKOVÁ, M.: *Lidový kraj na Háně. Přerov 2002.*
- LUDVÍKOVÁ, M.: *Lidový kraj na Háně. Přerov, 2002. S. 50*
- LUDVÍKOVÁ, M.: *Moravské a Slezské kroje. Kvaše z roku 1814. Brno 2000.*
- MERTO VÁ, P., DRÁPALOVÁ, L., KONDROVÁ, M.: *Vyšívka, krajka a aplikace na tradičním oděvu. Strážnice, 2013.*

- MORAVCOVÁ, M.: *Svéráz v oděvní kultuře lidových vrstev města. Dvacátá a třicátá léta 20. století*. Český lid 73, 1986. S. 157-166; 210-219.
- МОЙСЕЕНКО, Е. Ю. *Бисерные изделия в России XVIII – начало XX века*: каталог выставки из собрания Эрмитажа. Санкт-Петербург 1997.
- МОЙСЕЕНКО, Е. Ю., ФАЛЕЕВА, В. А.: *Бисер и стеклярус в России XVIII – начала XX века*: Альбом. Ленинград 1990.
- МОЛЧАНОВА, О. В. *Русский бисер в отечественной культуре второй половины XVIII-XIX в.* Автореферат диссертации, Москва 2005;
- MRÁZEK, I.: *Drahé kameny v pravěku Moravy a Slezska*. Brno 2006.
- NĚMCOVÁ, V. *Popisy z okolí Domažlického*. Praha 1929.
- NIEDERLE L. *Rukověť Slovanských starožitnosti*. 2 vyd. Praha 1953
- НИДЕРЛЕ, Л.: *Славянские древности*. Москва 2000.
- NOVÁKOVÁ, T.: *Kroj český*. Výstava Národopisná československá. Praha 1896, S. 151 – 169.
- NOVÝ, P.: *Kapitoly z historie výroby jablonecké bižuterie (Od počátku do roku 1918)*. III. *Skleněné perle a perličky. Sekané perle (perličky)*. Sklář a keramik, 2002, č. 9. S. 212 – 215.
- PETRÁSKOVÁ, CH.: *Slinuté perle*. Krkonoše. Jizerské hory: měsíčník o přírodě a lidech. 2004, č. 4. S. 48 – 49.
- PROCHÁZKA, Z.: *Sklářství v českém lese na Domažlicku a Tachovsku: místopis skláren, brusíren a leštíren*. Domažlice 2009.
- SOCHÁŇ, P.: *Kroje lidu slovenského v Uhrách*. Národopisná výstava Československá, 1895. S. 192 – 206.
- SOUKUP, J.: *Lidové šperky*. Časopis společnosti přátel starožitnosti českých v Praze, roč. 4, 1896, č. 1. S. 7 – 12.
- STAŇKOVÁ, J., BARAN, L.: *České a slovenské lidové kroje*. Praha 2004.
- STAŇKOVÁ, J., BARAN, L.: *České a slovenské lidové kroje*. Praha, 2003.
- STAŇKOVÁ, J.: *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Praha 1987.
- STAŇKOVÁ, J.: *Lidové výtvarné umění. Čechy a Morava*. Praha 1967
- STRÁNSKÁ, D.: *Lidové kroje v Československu, Díl I, Čechy*. Praha 1949.
- STRÁNSKÁ, D.: *Lidové kroje*. In: *Československá vlastivěda. Řada II. Národopis*. Praha 1936, s. 207 – 248.
- STRÁNSKÁ-ABSOLONOVÁ, O.: *Národní kroje*. Praha 1919.

- STRAŠŠIKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D., UNGERMAN, Š.: *Sklenené korálky z včasnostredovekého pohrebiska v Dolných Věstoniciach*. Archeologické rozhledy 52, 2005. S. 136 – 147.
- STRELEC, K.: *L'udové šperky a ozdoby na Slovensku*. Martin 1982.
- STRELEC, K.: *L'udové šperky: výkladový slovník (sistematizacia, typologia, terminologia)*. Bratislava 1990. S. 12.
- SVOBODA, J. F.: *O zjišťování krojů*. Národopisný věstník Československý 20, 1927. S. 146 – 152.
- ŠIMŠA, M.: *Lidový oděv na Moravě. Katalog výstavy*. Strážnice, 2014.
- ŠOTKOVÁ, B.: *Naše lidové kroje, jejich vzory, stříhy a zpracování. 4. Kroj chodský (dolních vesnic)*. Praha 1951.
- ŠOTKOVÁ, B.: *Naše lidové kroje, jejich vzory, stříhy a zpracování. 6. Kroj chodský (postřekovský)*. Praha 1951.
- ŠOTKOVÁ, B.: *Sklo ve výzdobě lidového kroje*. Věci a lidé, 1952 – 1953, č. IV. S. 58 – 84.
- ŠPANHELOVÁ, J.: *Lidový šperk a současnost. Stručný vývoj výroby perli a návleku*. Praha 1985.
- ŠTĚPÁNOVÁ, I.: *Česká chalupa na Zemské Jubilejní výstavě 1891 v dobových dokumentech*. Paginae Historiae, 2002, č. 10. S. 293 – 305.
- ŠTĚPÁNOVÁ, I.: *Lidový oděv v Čechách 19. století*. Praha: SPN, 1984.
- ŠTĚPÁNOVÁ, I.: *Lidový oděv v okolí Tábora*. Tábor 1995.
- TARCALOVÁ, L., VEČEROVÁ, P., ŽÍŽLAVSKÝ, B.: *Buchlovický kroj v proměnách času*. Buchlovice 2014.
- TARCALOVÁ, L.: *Klobúček s perkama, věneček a pantlama: uvazy, pokrývky a úpravy hlavy*. Katalog k výstavě. Uherské Hradiště 2004.
- TARCALOVÁ, L.: *Kroj na Uherskohradištsku*. Uherské hradiště, 2013.
- TAUBEROVÁ, M.: *Lidový šperk z Čech, Moravy a Slezska ze sbírek Národního muzea*. Praha 2012.
- TERUZZI, G.: *Perle d'Africa: da Venezia al mondo*. Milano 2009.
- TYRŠOVÁ, R.: *České lidové vyšívání na zemské jubilejní výstavě*. Český lid, 1892, č. I. S. 4 – 15.
- TYRŠOVÁ, R.: *K národopisným studiím Josefa Mánesa*, Český lid, 1899, č. 8. S. 271 – 272, 324-328.
- TYRŠOVÁ, R.: *K národopisným studiím Josefa Mánesa*, Český lid, 1900, č. 9. S. 54 – 57, 300.

- TYRŠOVÁ, R.: *Lidový kroj v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1915.
- UNGERMAN, Š.: *Ženský šperk staršího velkomoravského horizontu*. Archeologické rozhledy 52, 2005. S. 707 – 749.
- VÁCLAVÍK, A.: *Genese obřadních plachet, koutnice a úvodnice*. Praha 1958.
- VÁCLAVÍK, A.: *K studiu tvorby lidové*. Hodonín 1948.
- VÁCLAVÍK, A.: *Luhačovské Zálesí. Příspěvky k národopisné hranici Valašska, Slovenska a Hané*. Luhačovice 1930.
- VÁCLAVÍK, A.: *Návod, jak shromažďovati doklady lidové kultury v oblasti jižní a východní Moravy*. Uherské Hradiště 1941.
- VÁCLAVÍK, A.: *Od práce klidovému obřadu a lidovému umění*. Wrocław 1960.
- VÁCLAVÍK, A.: *Textil v lidové tvorbě. Lidové umělecké textilii v Čechách a na Moravě*. 2. vyd. Luhačovice 2009.
- VÁCLAVÍK, A.: *Výroční obyčeje a lidové umění*. Praha 1959.
- VENCLOVÁ, N.: *Prehistoric glass in Bohemia*. Praha 1990.
- VONDRUŠKA, V., LANGHAMER, A.: *České sklo: tradice a současnost*. Nový Bor 1992.
- WOITSCH, J.: *Tradiční technologie výroby potaše*. Sklár a keramik. Č. 1 – 2, roč. 2002. S. 11 – 19.
- ZÍBRT, Č.: *Národopisná výstava československá. Český lid*, 1896, č. V. S. 97 – 128.
- ZÍBRT, Č.: *Typy a kroje z Chodska*. Český lid. 1898, roč. 7. S. 395.
- ЮРОБА, Е. С.: *Блеск и нищета бижутерии*. Москва 2016.
- ЮРОБА, Е.С.: *Старинные русские работы из бисера*, Москва 1995.
- ЮРОБА, Е.С.: *Эпоха бисера в России*. Москва 2003.

PÍSEMNÉ PRAMENY

Blatské muzeum v Soběslavi a Veselí nad Lužnicí:

- Katalogizační karta: **Plena. Blata. Inv. č. 272 N.**
- Katalogizační karta: **Plena. 19. století. Blata. Inv. č. 24 N.**
- Katalogizační karta: **Plena. 19. století. Blata. Inv. č. 26 N.**
- Katalogizační karta: **Plena. 19. století. Blata. Inv. č. 28 N.**
- Katalogizační karta: **Plena. 19. století. Blata. Inv. č. 29 N.**
- Katalogizační karta: **Plena. 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 27 N.**
- Katalogizační karta: **Plena. 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 25 N.**

- Katalogizační karta: *Plena*. 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 23 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 22 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 21 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Blata. Inv. č. 135.
- Katalogizační karta: *Plena*. Blata. Inv. č. 147 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Blata. Inv. č. 218 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Blata. Inv. č. 252 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Blata. Inv. č. 276 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Blata. Inv. č. 91 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 136 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 273 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 279 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 77 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 90 N.
- Katalogizační karta: *Plena*. Kolem pol. 19. století. Blata, Třeboňsko. Inv. č. 1476 N.
- Katalogizační karta: *Zástěra*. 1. pol. 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 1217 N.
- Katalogizační karta: *Zástěra*. 2. pol. 19. století. Soběslavsko. Inv. č. 7851 N.
- Katalogizační karta: *Zástěra*. Blata, Mažice. Kolem r. 1945. Inv. č. 1266 N.
- Katalogizační karta: *Zástěra*. Pol. 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. 1231 N.

Etnografické oddělení Historického muzea Národního muzea:

- Katalogizační karta: **45. Jehlice**. 80. léta 19. století. Západní Čechy, okres Domažlice, Mrákov. Inv. č. **H4-101230**.
- Katalogizační karta: *Čepec svatební*. 20. léta 20. století. Jižní Morava, Slovácko, Kyjov. Inv. č. **H4-109168**.
- Katalogizační karta: *Čepec, centrální část*. 70. léta 19. století. Jižní Čechy, Blata. Inv. č. **H4-17772**.
- Katalogizační karta: *Čepeček dětský křestní*. 90. léta 19. století. Čechy, neurčené. Inv. č. **H4-49752**.
- Katalogizační karta: *Čepeček*. 90. léta 19. století. Jižní Morava, o. Hodonín, Šardice. Inv. č. **H4-110238**.
- Katalogizační karta: *Čepení*. Jižní Morava, Slovácko, okres Uherské Hradiště, Hluk. Inv. č. **H4-93822**.
- Katalogizační karta: **Jehlice**. 80. léta 19. století. Západní Čechy, Chodsko, Blata. Inv. č. **H4-102216**.

Katalogizační karta: *Korunka pro družičku*. 60. léta 19. století. Jižní Čechy, Blata, Soběslav. Inv. č. H4-21184.

Katalogizační karta: *Korunka pro nevěstu nebo družičku*. 60. léta 19. století. jižní Čechy, Blata. Inv. č. H4-26517.

Katalogizační karta: *Korunka pro nevěsty*. 80. léta 19. století. Jižní Čechy, Blata. H4-25813.

Katalogizační karta: *Košilka dětská*. 90. léta 19. století. Jižní Čechy, Doudlebsko, okres České Budějovice, Sedlec, Mezno. Inv. č. H4-18725.

Katalogizační karta: *Párta – vínek svatební*. Konec 18. století. Severní Morava, Haná. Inv. č. H4-46463

Katalogizační karta: *Plena*. 70. léta 19. století. Jižní Čechy, okres Tábor, okolí Bechyně. Inv. č. H4-19217.

Katalogizační karta: *Plena*. Konec 19. století. Jižní Čechy, okres Veselí nad Lužnicí, Dráčov. Inv. č. H4-28052.

Katalogizační karta: *Tráčky vyšíváné*. 1930-1960 léta. Jižní Morava, Slovácko, o. Uherské Hradiště, Nivnice. Inv. č. H4-97464

Katalogizační karta: *Vínek*. 70. léta 19. století. Jižní Čechy, Soběslav – Veselí, Blata. Inv. č. H4-8800.

Katalogizační karta: *Živůtek ženský brokátový, vyšíváný*. 2. polovina 19. století. Západní Čechy, Chodsko, okr. Domažlice, Blížejov. Inv. č. H4-71193.

Katalogizační karta: *Živůtek ženský soukenný, vyšíváný*. 70. léta 19. století. Západní Čechy, Chodsko, Domažlice. Inv. č. H4-22572.

Etnografický ústav Historického muzea Moravského zemského muzea:

Katalogizační karta: *Čepec dětský*. Jižní Morava. Inv. č. 10. 789.

Katalogizační karta: *Čepeček dětský*. Čechy, neurčené. Inv. č. 14920.

Katalogizační karta: *Dětský čepec – “čepénka”*. Inv. č. 10. 845.

Katalogizační karta: *Dětský čepeček*. Kunovice, Uherské Hradiště. Inv. č. 16. 940.

Katalogizační karta: *Kardulka chlapecká*. Šardice. Inv. č. 49. 272.

Katalogizační karta: *Klobouk – “guláč”*. Kostice, Podluží. Inv. č. 49. 549.

Katalogizační karta: *Klobouk “goralák”*. Klobouky u Brna. Inv. č. 16. 818.

Katalogizační karta: *Kordulka dívčí*. Pol. 20. století. Lanžhot, okr. Břeclav. Inv. č. 49. 944.

Katalogizační karta: *Kordulka chlapecká*. Šardice. Inv. č. 18. 258.

Katalogizační karta: *Kordulka ženská (dívčí)*. Šardice. Inv. č. 18. 257.

Katalogizační karta: *Lajbl mužský*. Jižní Morava. Inv. č. 9460.

Katalogizační karta: *Lajbl mužský*. Moravská Nová Ves. Inv. č. 18 024.

Katalogizační karta: *Lajblík sešitý se sukni*. Chodsko, Domažlice. Inv. č. 2188.

Katalogizační karta: *Pantlík*. Haná. Inv. č. 17 626.

Katalogizační karta: *Pentlení*. 20. století. Okolí Uherského Hradiště. Inv. č. 49. 654.

Katalogizační karta: *Vesta chlapecká*. 1. pol. 20. století. Moravská Nova Věs, okres Břeclav. Inv. č. 49.940.

Katalogizační karta: *Vložka z úvodnice*. Inv. č. 5973.

Katalogizační karta: *Vložka z úvodnice*. Jižní Morava. Inv. č. 12. 332.

Katalogizační karta: *Živůtek ženský*. 30. – 40. leta 20. století. Podluží. Inv. č. 51.853.

Historické muzeum Slovenského národného muzea:

Katalogizační karta: *Parta*. Okr. Prešov, Slovensko. Inv. č. E 8437.

Muzeum Chodska v Domažlicích

Album: **Marie Bílková**. Chodsko. Vzory výšivek bílých i pestrých. Mrákov, č. 3.

Katalogizační karta: *Lajblík sváteční*. Kolem r. 1946. Chodsko, Chrastavice. Inv. č. E – 890.

Katalogizační karta: *Živůtek-lajblík*. Chodsko, Horšovotýnsko. Inv. č. E4867.

PUBLIKAČNÍ ČINNOST

TORMYSHEVA, I.: Aplikace z korálek na čepcích: materiály ze sbírky Slovenského Národního múzea. *Studia Ethnologica Pragensia* č. 1, 2013. S s. 221 – 224.

TORMYSHEVA, I.: Korálová aplikace v českém a slovenském kroji: Zvláštnosti vývoje. *Studia Ethnologica Pragensia* č. 1, 2014. S. 116 – 123.

TORMYSHEVA, I.: Beadwork as an Example of Decorative Folk Art. *The International Journal of Arts Theory and History*. Volume 8, issue 3, 2014. S. 49 – 62.

TORMYSHEVA, I.: Symbolism of Beadwork in Traditional Folk Dress. *Proceedings of the 2nd Biannual CER Comparative European Research Conference*, issue 2, 2014, s. 139 – 141.

TORMYSHEVA, I.: Korálová aplikace v chodském kroji jako prvek lidové kreativity. *Národopisný věstník*, č. 1, 2015. S. 21 – 33.

TORMYSHEVA, I.: Ke zkoumání korálové aplikace na blatských plenách. *Folia ethnographica* č. 2, 2015. S. 203 – 212.

GRANTY A PROJEKTY

Projekt *Aplikace z korálek na lidovém oděvu vybraných oblastí východní a střední Evropy* financovaný ze zdrojů Grantové agentury Univerzity Karlovy (GAUK č. 612413) v roce 2011 – 2014.

KONFERENČNÍ AKTIVITY

Eighth International Conference on the Arts in Society, Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary, 24-26 June 2013 (přednáška).

12th International Conference "European Culture", The International University of Catalonia, Barcelona, Spain 24-26 October 2013 (přednáška).

CER Comparative European Research: 2rd International Scientific Conference for PhD students of EU countries 2014, London (on-line conference) 27-31 October 2014 (on-line session).